

Súčasný stav lokalít poškodených činnosťou bývalej Sovietskej armády

Je všeobecne známe, že vojská Sovietskej armády pôsobili na našom území v rokoch 1968 až 1991 a rovnako nie je žiadnym tajomstvom, že nám v niektorých lokalitách zanechali neblahé dedičstvo v podobe kontaminácie podzemných vôd, homínového prostredia a pôdy, najmä ropnými látkami a chlórovanými uhľovodíkmi. Celkovo išlo o 87 potenciálne kontaminovaných území na 18 lokalitách, z ktorých 15 bolo závažnejšie kontaminovaných. Škody na životnom prostredí na základe vykonaných

VÚ Komárno

monitorovacích prác, vykonanie nevyhnutných opatrení, vrátane vypracovania rizikových analýz na optimalizáciu nákladov a prevzatia zmlúv týkajúcich sa sanačných a monitorovacích prác. Predmetom zabezpečenia nástupníctva v riešení geologických, sanačných a monitorovacích prác boli nasledujúce lokality: **Sliač - Vlkánová, Rimavská Sobota, Komárno, Lešť, Nemšová, Rožňava, Jelšava, Ružomberok, Nové Mesto nad Váhom, Nové Zámky, Častkovce, Zvolen, Voderady, Vrútky, Štúrovo, Michalovce, Kežmarok a Skalka nad Váhom.** V roku 2002 MŽP SR poverilo vykonaním rizikových analýz Slovenskú agentúru životného prostredia, s cieľom optimalizácie nákladov potrebných na zníženie možných ekologických, environmentálnych a zdravotných rizík na akceptovateľnú mieru v týchto lokalitách s ohľadom na ich súčasné a budúce využitie.

Na základe zistených skutočností lokality boli rozdelené:

I. lokality, ktoré boli navrhnuté na uzavretie z dôvodu zistených nízkej kontaminácie a na ktorých nebolo potrebné uskutočniť rizikové analýzy: **Kežmarok, Michalovce, Skalka nad Váhom (boli sanované v roku 1992) a Vrútky;**

II. lokality, ktoré boli odporúčené na uzavretie: **Štúrovo, Voderady (boli sanované v roku 1992) a Zvolen;**

III. lokality odporúčené na realizáciu monitoringu, pričom pri súčasnom spôsobe využitia územia nie sú nutné sanačné práce: **Častkovce (boli sanované v roku 1992), Nové Mesto nad Váhom, Nové Zámky, Ružomberok a Rožňava;**

IV. lokality, na ktorých bolo odporúčené realizovať monitoring a v prípade nepriaznivých výsledkov sanačné práce: **Nemšová, Lešť a Jelšava;**

V. lokality, na ktorých bolo navrhnuté realizovať nutné sanačné práce v rozsahu zodpovedajúcom výsledkom rizikových analýz vzťahnutým k súčasnému spôsobu využitia územia a monitoring s nasledujúcou prioritizáciou potreby riešenia: **Rimavská Sobota, Komárno a Sliač - Vlkánová.**

Treba podotknúť, že pri stanovení priorit riešenia boli zohľadnené tieto kritériá:

možné ohrozenie ľudského zdravia, priame ohrozenie ekosystému (ekologické riziko alebo bezprostredné ohrozenie povrchového toku), umiestnenie lokality v ochrannom pásme minerálnych a liečivých vôd, pásme hygienickej ochrany vodných zdrojov, umiestnenie lokality v rámci in-

traviláciu mestskej zástavby a dôsledky v prípade vzniku havárie.

V priebehu ďalších rokov teda zostali v centre záujmu MO SR a MŽP SR už len štyri lokality (Rimavská Sobota, Sliač - Vlkánová, Komárno), pre ktoré bolo navrhnuté pokračovať v sanačných opatreniach s odhadom finančného zaťaženia v sume cca 245 383 000 Sk. Celkový odhad finančných nákladov potrebných na dokončenie sanačných a monitorovacích prác s ohľadom aj na ostatné lokality bol na roky 2003 - 2010 schválený uznesením vlády SR č. 1148/2003 vo výške 341 143 000 Sk. Na základe uznesení vlády SR č. 1148/2003 a č. 772/2004 boli v priebehu ro-

kov 2003 až 2007 aktivity zamerané už len na lokality s tzv. najvyšším stupňom ohrozenia životného prostredia, a to na lokality Sliač - Vlkánová a Rimavská Sobota. Lokalitu v Komárne v roku 2003 Ministerstvo obrany SR odpredalo mestu.

Otázkou zostáva, koľko doteraz stálo štát zbaviť sa tohto nepríjemného dedičstva? Pre ilustráciu v tabuľke uvádzame prehľad čerpania finančných prostriedkov v priebehu rokov 1993 - 2007 na sanačné a monitorovacie práce na lokalitách znečistených v dôsledku pobytu Sovietskej armády na území SR (pričom od roku 2001 boli financie vynakladané už len na lokality Sliač - Vlkánová a Rimavská Sobota).

Ako je z tabuľkového prehľadu zrejme, v období rokov 1993 - 2007 sa zo štátneho rozpočtu celkovo preinvesto-

Prehľad čerpania finančných prostriedkov (1993 - 2007)

Roky	Zodpovedný rezort	Suma (v tis. Sk)
1993	MO SR	170 000,0
1994	MO SR	106 387,0
1995	MO SR	134 399,7
1996	MO SR	152 899,9
1997	MO SR	133 999,3
1998	MO SR	121 564,9
1999	MO SR	68 126,8
2000	MO SR	132 399,9
2001	MO SR	59 798,1
2002	MO SR	20 460,5
	MŽP SR	10 000,0
2003	MO SR	34 027,4
	MŽP SR	0
2004	MO SR	13 727,0
	MŽP SR	850,0
2005	MO SR	19 112,8
	MŽP SR	245,0
2006	MO SR	10 587,0
	MŽP SR	400,0
2007	MO SR	15 359,8
	MŽP SR	500,0
Celková suma		1 204 845,1

VÚ Rimavská Sobota

geologických prác v rokoch 1990 - 1992 boli ohodnotené finančnou čiastkou 986 568 825 Kčs. Realizáciu geologických a sanačných prác na 18 lokalitách v rokoch 1990 - 1992 usmerňoval Úrad pre riešenie dôsledkov pobytu Sovietskych vojsk na území ČSFR, zriadený pri Federálnom výbore pre životné prostredie v Prahe.

K odstraňovaniu ekologických škôd spôsobených jednotkami bývalej Sovietskej armády vláda Slovenskej republiky vydala 15. júna 1993 uznesenie č. 408, v ktorom ukladá ministrom obrany SR a ministrom životného prostredia SR úlohu zabezpečiť sanačné a monitorovacie práce v lokalitách pobytu jednotiek bývalej Sovietskej armády s havarijným stavom kontaminácie podzemných vôd a pôdy. Ministrom financií SR v spolupráci s ministrom obrany SR uložila zabezpečiť finančné prostriedky, účelovo viazané na sanačné a monitorovacie práce z rezervy vlády SR.

Medzi lokality, na ktorých boli ukončené geologické a sanačné práce v rokoch 1990 - 1992 patria Voderady, Častkovce, Zvolen, Štúrovo, Michalovce, Skalka nad Váhom a Vrútky. Za prioritné lokality - najviac kontaminované boli určené Sliač - Vlkánová, VVP Lešť, Nemšová, Rimavská Sobota, Jelšava, Rožňava, Komárno, Nové Zámky, Ružomberok a Nové Mesto nad Váhom.

Na základe uznesenia vlády SR č. 1196/2001 prijatom k Správe o stave odstraňovania ekologických dôsledkov pobytu bývalej Sovietskej armády na území SR a návrhu na presun gescie za riešenie problematiky na Ministerstvo životného prostredia SR, prešla k 1. 1. 2002 gescia za danú oblasť z Ministerstva obrany SR čiastočne aj na Ministerstvo životného prostredia SR. Zároveň bolo ministrom životného prostredia SR uložené vyhodnotenie dokumentácie z rozpracovaných geologických, sanačných a

valo cca viac ako 1,2 miliardy Sk a napr. na lokalitu Sliach-Vlkanová a Rimavská Sobota sa vyčerpala v priebehu rokov 2003 - 2007 suma vo výške 79 219 200 Sk.

Treba však uviesť, že vyčistenie škôd, výška finančných prostriedkov vynaložených na vykonanie daných prác v roku 1991, boli adekvátne. Doteraz vykonané práce, ich časová a finančná náročnosť, ako aj zistenie ďalších nových znečistení nás utvrďujú v tom, že škody na životnom prostredí sú značne vyššie ako boli vyčíslené v roku 1991.

Na základe doteraz posledného uznesenia vlády č. 450/2008 k Správe o stave realizácie geologických, sanačných a monitorovacích prác v lokalitách poškodených činnosťou bývalej Sovietskej armády s konkretizáciou postupu prác a finančných nárokov na nasledujúci rok sa naďalej odporúča zabezpečovať prevádzkový monitoring v určenom rozsahu, realizovať doplňujúci prieskum a vyko-

návať nutné sanačné čerpanie a čistenie kontaminovaných vôd tak, aby sa zabránilo rozšíreniu kontaminácie aj napr. na už vyčistené súkromné pozemky. V prípade Vlkanovej sa rozhodlo o zastavení sanačných prác, a to na základe rizikovej analýzy a monitoringu zabezpečovaných VÚVH v priebehu rokov 2005 - 2007, ktorá konštatuje, že riziko aj napriek ešte existujúcej kontaminácii je akceptovateľné a v ďalších rokoch sa navrhuje už len posanačný monitoring. Odhadovaná suma potrebných nákladov na rok 2009 pre lokalitu Sliach a Vlkanová je stanovená na cca 22,7 mil. Sk. Obidve lokality zostávajú vo vlastníctve rezortu MO SR. Vo VÚ Rimavskej Sobote sa konštatovalo, že v prípade kontaminácie ropnými látkami je možné považovať túto lokalitu za vyčistenú, problémom však naďalej zostáva existujúca kontaminácia podzemných vôd chlórovanými uhľovodíkmi. Lokalita VÚ v Rimavskej Sobote bola v roku 2007 čiastočne odovzdaná mestu a všetky ďalšie povin-

nosti tak prechádzajú aj na nového vlastníka. Na všetkých ostatných lokalitách uvedených v úvode článku od roku 2002 neprebíhalo žiadne sanačné a monitorovacie aktivity a okrem Rimavskej Soboty aj niektoré ďalšie lokality ako napr. Komárno, Jelšava, Nové Zámky už nepatria do rezortu MO SR a využívajú sa na nevojenský účely.

Pre porovnanie v Českej republike, kde sa počet lokalít s pôsobnosťou SA pohyboval na úrovni 73 (v prípade 60 lokalít bola kontaminácia považovaná za významnejšiu a podobne ako u nás bola zistená najmä kontaminácia podzemných vôd ropnými látkami a chlórovanými uhľovodíkmi), bolo od začiatku sanačných prác v r. 1991 do konca r. 2006 preinvestovaných 1 290 mil. Kč a do plánovaného ukončenia v r. 2012 sa predpokladá vynaloženie ďalších cca 300 mil. Kč.

Ing. Katarína Paluchová, SAŽP Banská Bystrica
Ing. Renata Ondrejčáková, Ministerstvo obrany SR

Stará a Nová pevnosť v Komárne

Medzi tzv. hot-spot lokality poškodené činnosťou Sovietskej armády patrila aj lokalita Novej a Starej pevnosti v Komárne. V tejto historickej významnej pevnosti pôsobila Sovietska armáda v rokoch 1968 až 1991, následne ju až do roku 2003 využívala Armáda Slovenskej republiky. V roku 2003 Ministerstvo obrany SR pevnosť predalo mestu za 40 mil. Sk.

V súčasnosti je lokalitu možné navštíviť len so sprievodcom, kde sa počas cca hodinovej prehliadky dozviete základné historické informácie, okrem iného aj to, že

vici 16. storočia bola vystavaná prvá bastiónová pevnosť a od tej doby sa jej vonkajší vzhľad nezmenil. Významné zemetrasenia v rokoch 1763 a 1783 však pevnosť vážne poškodili. V r. 1810 bola na nádvorí Novej pevnosti postavená kasáreň v tvare „U“ a v roku 1815 veliteľská budova. V rokoch 1827 - 1839 bola prestavaná aj Stará pevnosť. Pevnosť nikdy nebola dobytá aj napriek množstvu útokov a obliehaní, o čom svedčí latinský nápis na kamennej tabuli na západnom bastióne Novej pevnosti - NEC ARTE

iné „perličky“ predstavujú memento aj do budúcnosti.

Ide o pomerne rozľahlý areál, ktorý je síce udržiavaný, ale, žiaľ, aj dosť poškodený a na jeho opravy a prípadné plné sfunkčnenie budú potrebné nemalé finančné prostriedky. Podľa získaných informácií sa odhadovaná suma na ďalšiu rekonštrukciu a využitie pevnosti pohybuje na úrovni 2 až 3 miliárd Sk, čomu by mohli napomôcť aj štrukturálne fondy. Snahou Slovenska a mesta je dostať celý unikátny komárňanský fortifikačný systém do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva, doteraz však neúspešne. (Viac o histórii tejto významnej historickej pamiatky sa môžete dozvedieť aj z webovej stránky mesta Komárno.)

Ing. Katarína Paluchová
Ilustračné foto Starej pevnosti v Komárne (v súčasnosti múzeum)

Komárňanský pevnostný systém je najväčšia stavba svojho druhu v strednej Európe a bol postavený pre 200 000 vojakov, že archeologické výskumy dokazujú prítomnosť Avarov, Keltov a Rimanov, že prvé opevnenie bolo postavené v 10. storočí a že v 15. storočí bolo opevnenie prestavané Matejom Korvínom na renesančný palác. Počas prehliadky sa ďalej dozviete, že v polo-

NEC MARTE (ani ľsťou, ani silou).

Priamo v areáli si môžete oddýchnuť v tieni nádherných, viac ako 150-ročných platanov. Žiaľ, červená farba fasád budov, ktorú sa doteraz nepodarilo odstrániť, kresby a nápisy na stenách zanechané sovietskymi vojakmi, pneumatiky z vojenských áut, značne poškodený bazén (predtým využívaný aj mestským obyvateľstvom) a

